
VZDELANIE – KLÚČ K BUDÚCNOSTI EURÓPY

Prednáška Jána Figel'a 11. mája 2006
Nadácia Konrada Adenauera, Bratislava

Excelencie, ctené dámy a páni, milí priatelia,

je to už pekná tradícia, odkedy sa tu stretávame na pôde Nadácie Konrada Adenauera. Chcem za to Nadácii znovu úprimne poďakovať. Veľmi dobre si spomínam na prvé stretnutie v decembri 1998. Odvtedy, ako sme tu diskutovali o tom, či Slovensko za prvého Rakúskeho predsedníctva EÚ stihne „viedenský rýchlik“ do Únie, sa toho udialo veľa. Významné udalosti postupom času zmenili agendu, zmenili diskusie a témy, o ktorých sa hovorí na Slovensku i v Európe. Nastal naozaj veľký posun. Únia sa pred dvoma rokmi historicky rozšírila. Je viac európskou.

Keďže znovu sme v čase Rakúskeho predsedníctva a riešime už iné témy, chcem tak trochu symbolicky pripomenúť, že v roku 1998 Rakúsko pre vzdelávanie ponúklo heslo *Bildung ist mehr... – Vzdelanie je viac...* Teraz je motto predsedníctva *Die Qualität ist ein Ziel – Kvalita je cieľom*. A myslím, že aj to, o čom teraz diskutujeme, čo formujeme, reformujeme, rozvíjame, by malo byť o tom, ako rozšíriť prístup ku vzdelaniu, ako ponúknuť viac a kvalitnejšieho vzdelania. Posun v obsahu agendy, v obsahu vzťahov zároveň odráža posun politický i spoločenský. Vtedy to bolo o tom, kam sa zaradiť. Pamätáme si výrok: „Ak nás neprijmú na Západe, obrátíme sa na Východ.“ Bolo to o tom, s kým a kedy do integračných spoločenstiev vstúpiť, za akých podmienok. Dnes už hovoríme o tom, ako formovať tvár Európy i sveta, aké právo, aké vzťahy, politiku rozvíjať. A to je naozaj až kultúrno-mentálny posun, ktorý je potrebný a správny. Samozrejme, nie je to koniec cesty, skôr začiatok novej etapy.

Vzdelávanie - celosvetová téma

Moje portfólio európskeho komisára je dosť rozsiahle. Nie je to mocenské portfólio, ale je významné (*not powerful, but meaningful*), pretože vzdelanosť a kultúra ovplyvňujú všetko – politiku, právo, ekonomiku. Ak je ich nedostatok, cítíme to všade. Ak nechýbajú, prejavujú sa v pozitívnom ovocí. A preto kultúra a vzdelanosť sú naozaj kľúčmi k budúcnosti nielen pre Slovensko a Európu, ale aj pre svet. Sú rozhodujúce pre mnohé otázky dneška i budúcnosti, lebo budúcnosť sa vždy začína dnes. Téma je teda zvolená precízne. Začiatkom júna idem do Moskvy pripravovať spoločnú agendu pre G8 – skupinu najsilnejších štátov sveta, ktorej teraz predsedá Ruská federácia. Jednou z prioritných tém je vzdelanie. Je to teda téma naozaj svetová.

Vzdelanie je však zároveň aj kľúčom k minulosti. Veď *historia magistra vitae est* – história je učiteľkou života – aby sa neopakovali chyby a tragédie ľudstva, aby sme budovali na tom, čo už prežili a spoznali naši predkovia. Vzdelanie – to je cesta pre hľadanie pravdy, prijímanie pravdy, prežívanie pravdy. Keď Európa investovala do vzdelania a budovala univerzity, priniesla renesanciu, rástla a rozvíjala sa. Keď univerzity zatvárala a páčila knihy, štartovala doby temna. Poznanie a kultúra sa vďaka výchove a vzdelávaniu prenášajú z generácie na generáciu. Každá spoločnosť je totiž osobitým partnerstvom medzi tými, čo tu boli, medzi

nami a medzi tými, čo prídu po nás. A to, čo naším potomkom zanecháme okrem hmotného dedičstva, je predovšetkým vedomie, svedomie, poznanie. A preto na vzdelaní naozaj záleží.

Európa od roku 1998 pokročila – únia je európskejšia, pretože jej spoločenstvo je kompletnejšie a bude sa ďalej rozširovať. Je tu oveľa väčší priestor na spoluprácu než definuje trh či geografia kontinentu. Dnes sa v Európe už toľko nediskutuje o uhlí a oceli, ktoré sa dajú ľahšie odvážiť a zmerať, aj keď sú to naďalej dôležité komodity. To bola agenda, ktorou sa po druhej svetovej vojne európska spolupráca začínala. Bola to abeceda mieru a základ pre mierové spolužitie na kontinente. Nasledoval jednotný trh, menová únia – eurozóna. Dnes sa veľa hovorí o európskom občianstve, o identite, hodnotách, kultúrach, o dialógu kultúr. To už nie sú hmatateľné témy alebo komodity, nedajú sa merať, ale veľmi na nich záleží. Tak je to aj s kultúrou a so vzdelaním.

Od nášho stretnutia v roku 1998 sa aj v tejto oblasti mnohé zmenilo. Práve v r. 1998 bola na Sorbonskej univerzite prijatá dôležitá deklarácia a následne v roku 1999 sa začal tzv. Bolonský proces. Dnes je to už svetoznáma „značka“ európskych univerzitných reforiem, pretože každý chce byť jeho súčasťou. Uplynulo niekoľko rokov, ktoré naozaj zmenili európsku agendu.

Význam vzdelania je mnohostranný

Vzdelanie má obrovský význam po každej stránke. V ekonomike je dôležitým faktorom zamestnanosti i zamestnateľnosti. Zo štatistík vyplýva, že nezamestnanosť ľudí s vysokoškolským vzdelaním v Európskej únii nedosahuje ani 5% pri celkovej priemernej nezamestnanosti 9%; vysokoškolsky vzdelaní ľudia majú v priemere o 50% vyšší príjem. Vzdelanie zohráva dôležitú úlohu pri sociálnej integrácii človeka, aby nebol izolovaný, aby sa vedel zžiť so spoločnosťou. Dnes, keď sa zvyšuje migrácia na kontinente, je to veľmi významný faktor pre sociálnu inklúziu.

Vzdelanie má význam politický. Vzdelaní ľudia inak reagujú na politiku, demokraciu, globálne otázky, majú iný rozhľad, iné poznanie, sú odolnejší proti demagógii a populizmu, polopravdám, proti manipulácii, nacionalizmu, xenofóbii a fanatizmu. A to je veľmi dôležité pre každú slobodnú spoločnosť a jej budúcnosť.

Vzdelanie je aj významným kultúrnym činiteľom, pretože prostredníctvom lepšieho poznania možno presadzovať etické a právne hodnoty, budovať porozumenie, rešpekt, úctu, ktoré sú veľmi dôležité pre medziludské, ale aj pre medzinárodné vzťahy. Pomáha pri zachovaní a rozvoji kultúrneho dedičstva, ktoré treba najprv poznať, osvojiť si ho, ďalej budovať a odovzdať ďalším generáciám.

Význam vzdelania prudko rastie so zmenami, ktorých sme súčasťou – či to chceme, alebo nie. Svet sa globalizuje, vzdialenosti sa znižujú, vývoj sa zrýchľuje. Samozrejme, tí ktorí sú pripravení, vzdelaní, zorientovaní, aktívni, väčšmi ovplyvňujú vývoj. Preto vzdelanie, globalizácia a Európa sú pre nás veľkou výzvou. Pracovné a technologické trhy sa dnes veľmi rýchlo menia. Čo sa kedysi vyvíjalo za storočie, prípadne za generáciu, dnes sa mení za 10, 5 i menej rokov. Je dôležité, aby sme sa nestali negramotnými v tomto novom meniacom sa prostredí, pretože toto riziko je veľmi reálne a konkrétne.

Demografické výskumy nášho i európskeho obyvateľstva hovoria, že je nás menej, no predlžuje sa ľudský vek, populácia starne, predlžuje sa aktívny vek. Bude treba dlhšie pracovať, neskoršie ísť do dôchodku, a teda aj dlhšie sa vzdelávať. Celoživotnosť vo vzdelávaní prestáva byť záležitosťou úzkych skupín a stáva sa stratégiou. Tak, ako treba adaptovať pomery na trhu alebo v spoločnosti prostredníctvom zákonov a práva, je nevyhnutné adaptovať človeka, lebo ak je on flexibilný, dokáže reagovať a aktívne sa

prispôbiť. Ak nie, ostatné adaptácie nepostačujú. Potom máme vzdelaných nezamestnaných alebo zo škôl vychádzajú čerství klienti sociálnych úradov.

Spolupráca krajín EÚ vo vzdelávaní

Spolupráca vo vzdelávaní v Európskej únii je relatívne mladá, aj keď už v Rímskej zmluve, ktorá bude mať na budúci rok 50 rokov, sa nachádza článok o spolupráci v odbornej príprave. Vtedy, pri budovaní spoločného trhu sa odborná príprava považovala za predpoklad účasti na pracovnej mobilite. Ale vzdelávanie sa chápalo skôr ako otázka národnej kultúry, identity, s iným záberom a zameraním. Prvé viditeľnejšie aktivity na úrovni vtedajšieho spoločenstva v rámci vzdelávacej spolupráce prišli až v roku 1976, teda relatívne nedávno. V roku 1987 vznikol program Erasmus – dnes najpopulárnejší program v Únii. Právna báza pre vzdelávaciu spoluprácu štátov sa vytvorila až v Maastrichtskej zmluve (1992). Podľa nového číslovania je to článok 149, ktorý je postavený na princípe subsidiarity, t. j. organizácia a obsah vzdelávania sú v kompetencii štátu, ale Únia má pomáhať pri úsilí o vyššiu kvalitu vzdelania, podporovať a koordinovať aktivity členských krajín a presadzovať spoločný záujem. Trvalo však dlho, kým sme sa k tomu naozaj dostali. Pomery vo svete sa medzitým výrazne zmenili. Napríklad v 90-tych rokoch začalo viac zahraničných študentov prichádzať do USA než do Európy. A tento trend je stále veľmi silný. Únik vzdelaných mozgov z Európy do Ameriky je tvrdou realitou. Európa stratila vedúce postavenie, ktoré kedysi mala. Dnes rozmýšľame o tom, ako znovu s týmto potenciálom získať stratené pozície, pretože konkurencia je silná a zvyšuje sa.

Po roku 2000 sa rozbehol spoločný pracovný program EÚ pre túto dekádu – *Pracovný program pre vzdelávanie a odbornú prípravu 2010*. Vztahuje sa na európsku dvadsaťpäťku a na Európsky hospodársky priestor, t. j. ďalšie štáty ako Nórsko, Island, Lichtenštajnsko i kandidátske krajiny. Dohodli sme sa na niekoľkých oblastiach, kde chceme spolu zvyšovať kvalitu vzdelávania, prístup ku vzdelávaniu, preberať najlepšie skúsenosti, budovať partnerstvá medzi školami.

Okrem toho má program päť konkrétnych indikatívnych cieľov (*benchmarks*).

V roku 2000 sme si postavili cieľ za túto dekádu o 20% zvýšiť počet univerzitných absolventov technických odborov, matematiky, prírodných vied a technológií, pretože celkové ekonomické zaostávanie Európy sa dá eliminovať aj takýmto trendom. Tento cieľ sa už teraz darí naplňať aj v nových členských krajinách.

Nie veľmi sa darí redukovat' počet tých, ktorí predčasne opúšťajú školy. Je ich asi 15%, aj keď nové členské krajiny, napr. Poľsko, Slovensko i Česká republika, sú na tom omnoho lepšie. Ťaživý je aj podiel tých žiakov, ktorí dosahujú veľmi slabé výsledky, resp. neprospeievajú z čítania na školách v EÚ (takmer 20%). Nedarí sa nám výraznejšie znižovať tento stav.

A zatiaľ nie sme veľmi úspešní ani vo zvyšovaní počtu absolventov, ktorí dosiahnu aspoň vyššie stredné vzdelanie, teda aspoň maturitu. Cieľom EÚ je 85%. Realita je dnes asi 77%. Treba však povedať, že v tomto ukazovateli je lídrom medzi krajinami EÚ Slovensko spolu so Slovinskom a s Českou republikou. Vidím v tom aj istú tradíciu a za určitých podmienok aj dobrý predpoklad do budúcnosti.

Ako veľmi dôležitý politický faktor s výrazným dosahom na pracovný trh sa javí celoživotné vzdelávanie. Dohodli sme sa, že do konca roka 2006 všetky štáty vytvoria systém celoživotného vzdelávania a v rámci dekády dosiahnu aj reálnu účasť dospelých na tomto systéme v pomere aspoň 1 z 8, t. j. asi 12,5%. Tento ukazovateľ zatiaľ plníme približne na úrovni 10%. Účasť na celoživotnom vzdelávaní v nových členských štátoch vrátane Slovenska je veľmi slabá, zhruba 5 – 6%, ale taká je napr. aj v Nemecku. Vynikajúce

výsledky v tomto smere majú krajiny ako Švédsko, Veľká Británia, Dánsko, kde zároveň majú aj relatívne nízku nezamestnanosť, čo spolu úzko súvisí. Preto sa týmto fenoménom treba veľmi vážne zaoberať.

Kľúčové spôsobilosti pre celoživotné vzdelávanie

Navrhli sme štátom, aby sa vytvoril systém celoživotného vzdelávania, ktorý by sa opieral o kľúčové spôsobilosti, kompetencie, ktoré by mali ovládať všetci – mladí, ktorí končia školu, i starší, ktorí sa do vzdelávajú. Považujem ich za dôležité, pretože dnes nielen Slovensko, ale aj iné štáty pracujú na reformách učebných osnov a metodiky vzdelávania. Tieto spôsobilosti sú základnými predpokladmi uplatnenia sa v Európe. Sú to:

1. Ovládanie materinského jazyka, ktoré je podmienkou na poznávanie vlastnej kultúry a identity.
2. Ovládanie cudzích jazykov aspoň podľa modelu 1 + 2; učiť ich čím skôr a čím kvalitnejšie. Priemer v Európe je dnes 1,3 až 1,6 cudzích jazykov na žiaka. Sú tu veľké rozdiely medzi jednotlivými krajinami. Stále platí to otcovské: „Čím viac jazykov vieš, tým viac si človekom.“ Pretože lepšie môžeš porozumieť iným národom a kultúram, lepšie s nimi žiť a tvoriť.
3. Matematika, prírodné vedy a technológie sú neodmysliteľnou podmienkou, ak chceme obstať v meniacom sa prostredí. Minulý rok som sa zúčastnil na podpisovaní memoranda medzi Ministerstvom školstva SR a predstaviteľmi PSA Peugeot – Citroën, v ktorom sa dohodla podpora pre základné, stredné a vysoké školy v Trnave a Bratislave. Už od základných škôl chceme uplatniť metódu kvalitnejšieho, rýchlejšieho a účinnejšieho vyučovania matematiky a technických disciplín na základných školách, ktorej autorom je Francúz Georges Charpak, nositeľ Nobelovej ceny. Svoju metódu však úspešne uplatnil najprv v Chicagu, lebo doma pre ňu nenašiel porozumenie. Dúfam, že prinesie ovocie aj v slovenských podmienkach.
4. Digitálna spôsobilosť je ďalšou nevyhnutnosťou. Kto dnes neovláda moderné komunikačné prostriedky, ľahko sa stáva nekvalifikovaným a dostáva sa do rizika straty zamestnania, resp. straty možnosti uplatnenia sa na pracovnom trhu.
5. Naučiť sa učiť sa je ďalšia dôležitá kompetencia. Nehromadiť encyklopedické vedomosti, ale rozvíjať schopnosť myslieť, pracovať s informáciami, hľadať pravdu, hľadať spôsob, ako dospieť k výsledku. To je veľmi dôležité nielen pre žiakov, ale aj pre učiteľov.
6. Rozvíjať občiansku spôsobilosť, interpersonálne, interkulturálne, sociálne zručnosti, vedieť žiť v pestrej meniacej sa spoločnosti; poznať zákony a pravidlá, budovať spoločnosť na práve, nie na moci.
7. Poznať podnikateľskú iniciatívu, rozumieť tomu, ako funguje podnikanie, t. j. vedieť premeniť isté myšlienky na konkrétne aktivity, vyvíjať iniciatívu, prijímať zodpovednosť. Je to veľmi dôležité pre tých, ktorí budú podnikat' , ale aj pre tých, ktorí budú zamestnancami. Firma s aktívnymi zamestnancami je dynamickejšia a vitálnejšia, s väčšími predpokladmi na dosiahnutie úspechu.
8. Posledná, ale nie menej dôležitá je kultúrna spôsobilosť – schopnosť vnímať kultúru a kultúrne sa prejavovať.

Nedostatočné financovanie a prepojenie s praxou

Problémov v školstve a vo vzdelávaní je veľa. Jedným z nich je nedostatok financií. Aj keď nie sú tým najdôležitejším, predsa sú dôležité, lebo prostredníctvom nich sa vyjadruje aj priorita, motivácia. Potrebné sú investície do infraštruktúry a modernizácia foriem vzdelávania. Vážnym problémom súčasnej Európy i jednotlivých krajín je zaostávanie za veľkými konkurentmi, predovšetkým za USA, Japonskom, prudko sa rozvíja Južná Kórea, Čína, India. Silnými partnermi i konkurentmi sú Kanada, Austrália. Svet sa stále viac otvára, a

preto ak dlhodobo zaostávame vo výdavkoch na vzdelávanie, nemôžeme sa čudovať mnohým relevantným dôsledkom.

Európa výrazne zaostáva aj vo výskume. Ak naše školy, najmä univerzity, ktoré realizujú nielen vzdelávanie, ale aj výskum, dlhodobo trpia deficitom financií, rozdiely v náš neprospech sa zákonite výrazne prehlbujú. Dá sa povedať, že pokiaľ ide o výdavky na vzdelávanie a výskum z verejných zdrojov, situácia medzi USA a EÚ je porovnateľná. Významný rozdiel sa však ukazuje najmä v deficite súkromných zdrojov. Nehovorím teraz o poplatkoch za štúdium od študentov alebo domácností, ale o tom, že súkromná a verejná sféra v Európe sú oddelené, akoby medzi nimi stála istá bariéra. Chýba medzi nimi vzájomné prepojenie, symbióza, vzájomná podpora, ako je to u úspešnejších konkurentov. Napokon, ekonomika je väčšinou v súkromných rukách, takže prepojenosť by mala byť logická. Porovnanie ukazuje, že v Japonsku alebo USA sú výdavky na vzdelávanie omnoho vyššie ako vo väčšine európskych krajín. A to sa, pochopiteľne, prejavuje napr. aj na úrovni škôl.

V súčasnosti je veľmi populárne porovnávanie úrovne univerzít. Jedno z nich urobili Číňania, lebo Európa i ostatný svet ich veľmi zaujímajú. V prvej stovke najlepších univerzít sveta je len 30 z Európskej únie, a ani tie nie sú na popredných miestach. Z kontinentálnych štátov únie najlepšia je až na 39. mieste. Ako-tak obstoja britské univerzity. A trend k zhoršovaniu pozícií, bohužiaľ, pokračuje. Aj keď tieto porovnanie majú svoje slabé miesta, lebo nie všetko je porovnateľné (ide o rôzne systémy, iné tradície), treba im venovať pozornosť už aj preto, že rovnaký trend naznačuje väčšina podobných porovnaní. Žiaľ, treba povedať, že slovenské univerzity sa v týchto rebríčkoch neocitli ani v prvej päťstovke. Z tohto regiónu sa do skupiny Top500 dostali univerzity poľské, česká a maďarská. Žijeme v otvorenejšom prostredí, a preto treba vynakladať omnoho väčšie úsilie, aby sme dosiahli isté postavenie, renomé a akceptáciu. Tento proces sme pred pár rokmi začali.

Vo februári som mal možnosť vystúpiť na Harvardskej univerzite. Je to nielen najstaršia americká univerzita, ale aj najbohatšia. Jej základina 26 miliárd amerických dolárov je viac ako polovica ročného HDP Slovenska. Je teda nielen najstaršia, ale aj najsilnejšia. Súčasne som mal v jeseni česť otvárať súčasný, v poradí už 918. akademický rok na Bolonskej univerzite. Táto univerzita je síce najstaršia v Európe, ale určite nie je najbohatšia ako tá americká. My v Európe žijeme najmä z tradícií, zo slávy minulosti. V USA sa spája tradícia s kvalitou a výsledkami. Je tam iná mentalita, dominujú iné vzťahy.

Európsky priestor vyššieho vzdelania a modernizácia univerzít

V európskom vzdelávaní dnes významnú úlohu zohráva už spomínaný Bolonský proces, ktorý sa začal v roku 1999. Jeho cieľom je vybudovať v tejto dekáde európsky univerzitný priestor s istými parametrami a pravidlami, prajnými pre všetkých účastníkov vzdelávania – študentov, profesorov, vedcov – aby ich vzdelanie malo väčšiu hodnotu, ľahšie a rýchlejšie bolo uznávané, a tým aj uplatniteľné vo všetkých krajinách. Ústrednou myšlienkou procesu je zabezpečiť kvalitu obsahu vzdelávania. Slovensko je pomerne úspešné v zapájaní sa do Bolonského procesu. Systém kreditov, bakalárske, magisterské a doktorandské štúdium už začali fungovať podľa nových pravidiel.

Bolonský proces dnes ovplyvňuje vzdelávanie vo všetkých štátoch, veľkú väčšinu univerzít vrátane tých, ktoré sú pod správou Svätej stolice. Nikto nechce ostať mimo tohto procesu. A to je veľmi dôležité – Európa sa konečne rozhodla europeizovať samu seba, vrátiť sa k tomu, čo tu už kedysi fungovalo, odstrániť množstvo bariér vo vzdelávaní medzi jednotlivými krajinami. Zjednotená Európa svojimi aktivitami však ovplyvňuje aj ďalšie

krajiny, ktoré tiež pristupujú k podobným reformám (štáty v severnej Afrike, na Blízkom východe a v Strednej Ázii). V dôsledku Bolonského procesu sa v Európe výrazne zvýšila mobilita. Vytvorili sa isté pravidlá, a tak študenti z Británie, Nemecka, Francúzska a dnes už i zo Slovenska a z iných štátov môžu participovať na jednotlivých programoch; ich štúdium sa uznáva. V rámci programu Erasmus využilo tieto možnosti na vzdelávanie v novom meniacom sa priestore už asi 1,5 mil. študentov vrátane slovenských. Veľmi zaujímavý je aj nový program Erasmus Mundus, akýsi európsky Fulbright, určený pre gradantov z krajín mimo EÚ.

V Európskej komisii sme prijali včera dôležitý dokument o modernizácii univerzít. Prvýkrát v dejinách hlavy štátov požiadali Európsku komisiu o návrhy, ako zlepšiť situáciu na univerzitách, ktoré v sebe ukrývajú obrovský potenciál. V Európe máme asi 4 000 univerzít, 17 miliónov študentov a na univerzitách takmer pol milióna výskumných pracovníkov. Ak sa táto sila mladých a vzdelaných ľudí zapojí do procesu zvyšovania zamestnanosti, hospodárskeho rastu a zlepšovania sociálnej situácie, môže to byť veľký prínos. Pripravili sme materiál, ktorý sme prekonzultovali so skupinou odborníkov z univerzít v starých i nových členských krajinách vrátane Slovenska. Zhodli sme sa na tom, že hlavnou úlohou bude lepšie a viac investovať. Dôraz sme položili na slovo lepšie, to znamená nielen pýtať peniaze, ale najmä lepšie a efektívnejšie využívať to, čo máme. Eliminovať existujúce bariéry, neefektívnosť, rozširovať mobilitu, lepšie a rýchlejšie uznávať akademické kvalifikácie s možnosťou uplatniť sa ako občan EÚ, posilňovať autonómiu univerzít, ale kombinovať ju so zodpovednosťou, budovať partnerstvo medzi akademickou sférou, výskumom a ekonomikou. To nemôžu byť izolované svety, *veže zo slonoviny*. Univerzity musia žiť so spoločnosťou a s ekonomikou, musia sa navzájom podporovať a dopĺňať. Školstvo nesmie produkovať potenciálnych nezamestnaných a firmy sa musia zúčastňovať na podpore vzdelávania, lebo aj ony z neho žijú a profitujú. Práve na takejto spolupráci sú postavené úspechy silných. Samozrejme, hovoríme aj o tom, že treba viac investovať, lebo nie je možné motivovať vzdelávanie z ničoho. Pedagogická profesia nesmie byť neatraktívna a jedna z najhoršie hodnotených. Vybavenosť výskumných pracovísk a laboratórií musí byť na úrovni doby. Preto navrhujeme, aby štáty únie, ak chcú budovať vedomostnú spoločnosť, investovali do modernizácie univerzít a vyššieho vzdelávania 2% HDP. Dnes investície v EÚ dosahujú v priemere 1,15%. V investíciách je rozdiel medzi Európou a USA asi 10 000 dolárov na každého študenta za rok. Tento rozdiel predstavuje zhruba rozpočet Európskej únie na rok. V Európe sú však aj krajiny, ktoré už dnes dosahujú úroveň 1,7 – 1,8% a aj vo výskume sú schopné dosiahnuť viac. Ide väčšinou o Škandinávské štáty, ktoré nečakajú, ako sa rozhodne Brusel, lebo vedia, že to potrebujú a je to pre ne prospešné. Treba prestať len lamentovať nad prehlbujúcimi sa problémami a začať aktivity na zlepšenie stavu vo vzdelávaní. Som rád, že tento dokument Európska komisia prijala. Dúfam, že sa stane základom pre ďalšie diskusie, a verím, že aj pre konkrétne rozhodnutia.

Súčasná agenda EÚ je teda naozaj oveľa žiľlivejšia k podpore vzdelávania, ale musíme byť dôveryhodnejšími: nielen o tom hovoriť, ale aj čosi pre zlepšenie robiť. Od nového roka sa začína nové sedemročné obdobie, v ktorom chceme odštartovať viacero nových programov. Jedným z nich je integrovaný program celoživotného vzdelávania, orientovaný na odbornú prípravu, spoluprácu škôl, tak pre vysoké školstvo, ako aj pre vzdelávanie dospelých. Bude naň vyčlenená asi miliarda eur ročne – 7 miliárd eur na 7 rokov. Je to výrazný nárast prostriedkov, aj keď Komisia navrhovala ešte viac. Je však dôležité, aby tieto prostriedky boli efektívne využité, a to aj zo strany nových členských štátov. Odporúčame súčasne využívať aj Štrukturálne fondy, a to nielen na diaľnice a čističky, ale aj na rozvoj ľudského potenciálu.

Novinkou je aj myšlienka Európskeho technologického inštitútu, čo je téma na dlhšiu diskusiu, ale som rád, že už sme dospeli k diskusiám o tom, ako spájať existujúce vedomostné potenciály. Máme dobré univerzity i výskumné pracoviská, ale sú často izolované, so slabým vplyvom, nemajú výrazné európske projekty. Preto im treba vytvoriť priestor, podporiť prenos poznatkov do reálnej praxe, podporiť excelentnosť.

Ako občana tejto krajiny aj ako európskeho komisára pre vzdelávanie ma teší, že už i na Slovensku v spoločnosti aj medzi politikmi silnie konsenzus o a potrebe dôležitosti vyššej podpory vzdelávania. Diskutuje sa o tom, ako čo najskôr situáciu v školstve zlepšovať. Želám si, aby to neboli iba kampane, ale dlhodobý trend a presvedčenie, ktoré sa pretaví do konkrétnych reálnych krokov na všetkých úrovniach školstva.

Byť, vedieť, mať

Pre mňa je spoločná Európa synonymom otvorenosti a otvorenosť sa začína otvorením mysle a srdca, rozumu a citu. Podstatné je to, čo je v nás, a preto by som chcel, aby sa európsky rozmer prejavoval prostredníctvom otvorenosti myslenia, a to je o konkurencii a konkurencieschopnosti, ale aj otvorenosťou srdca, čo je o solidarite, sociálnom cítení a zodpovednosti. Dôležité je v živote správne rozlišovať, čo je prvé, čo je viac. Nielen *byť* je viac ako *mať*, ale aj *vedieť* je viac ako *mať*. Lebo kto viac *vie*, ten *má* aj viac príležitostí na dôstojný život, materiálny aj duchovný. A aby sme neboli len trhovníkmi na veľkom polmiliardovom trhu, súčasťou pojmu „*vedieť*“ by malo byť aj poznanie skutočných hodnôt, etiky, zodpovednosti, ľudskosti, solidarity.